

Mehmet Akif Ersoy (1873-1936)

Mehmet Akif, Aralık 1873'te (Hicri Şevval/1290/) İstanbul'da doğmuştur. Babası Tahir Efendi, annesi Emine Şerife Hanımdır. Tahir Efendi, Arnavutluk'un Kosova vilayetinin İpek kasabasına bağlı Şuşişa (Foşiçe) köyünden küçük yaşta İstanbul'a gelerek eğitim görmüş ve Fatih Medresesi müderrisliğine kadar yükselmiş bir âlimdir. Annesi Emine Şerife Hanım Buhara'dan Anadolu'ya gelerek Tokat'a yerleşen Türklerdendir. Babası Akif'e ebced hesabıyla hicri doğum yılına denk düşen "Ragıyf" adını vermişse de aileden sadece babası bu isimle çağırmaya devam etmiş, diğer aile üyeleri ve çevresi bu adı söylemekte zorlandıklarından "Râkif", "Raif" ve zaman içerisinde de Akif demiştir. İlköğrenimine 1878 yılında dört yaşında iken Emir Buhârî mahalle mektebinde başlamış, iki yıl burada eğitim görmüş ardından Fatih'te Muvakkithâne'nin yanındaki ibtidâi mektebine yazılmıştır. Bu dönemde babasından Arapça dersleri almaya başlayan Mehmet Akif, daha sonra sırasıyla Fatih Merkez Rüşdiyesi, Mülkiye Mektebi'nin üç yıllık idadi kısmı ve Mülkiye Mektebi'nin yüksek (âlî) kısmına devam etmiştir. 1888'de Mülkiye Mektebi'nin yüksek kısmına başladığı yıl babasının gırtlak vereminden vefatı ve Fatih Sarıgül'deki evlerinin yanması üzerine memuriyete bir an önce başlayabilmek için 1889 yılında yeni açılan Mülkiye Baytar Mektebi'ne yazılmıştır. 1893 yılında dört yıllık bu okulu birincilikle bitirmiş, Ziraat Nezâreti Umur-ı Baytariyye ve Islâh-ı Hayvânât umum müfettiş muavini olarak göreve başlamıştır. Memuriyet hayatında görev yeri İstanbul olmakla birlikte Anadolu ve Rumeli'de, Arnavutluk'ta ve Arabistan'da dolaşarak köylü ile yakın olma fırsatını bulmuştur.

Görevi sürecinde İstanbul'da bulunduğu zamanlarda 1906'da Halkalı Ziraat Mektebi'nde Kitâbet-i Resmiye, 1907'de Çiftlik Makinist Mektebi'nde Türkçe ve kompozisyon dersleri ile 1908'de Darülfünun'da edebiyat dersleri vermeye başlamıştır. Ayrıca Dârüledeb adlı özel bir okulda fahri olarak hocalık yapmıştır. 11 Mayıs 1913 tarihine kadar 20 yıl bu vazifede kalmışsa da kendisinin çok kıymet verdiği Umur-ı Baytariyye Müdürü Abdullah Efendi'nin haksız yere azline tahammül edememiş ve en son görevi olan Umur-ı Baytariyye Müdür Muavinliği'nden istifasını vermiştir. 1913 yılının sonunda hükümetle fikir ayrılığına düştüğünden Darülfünun'daki görevinden de ayrılmıştır. İslamcılık akımının en büyük savunucularından olan Mehmet Akif, eserlerinin büyük kısmını Sırat-ı Müstakim ve Sebilürreşad dergisinde yayımlamıştır. 1908 yılında Ebu'l-Ula Zeynel Abidin ve Eşref Edip tarafından yayımlanmaya başlanan Sırat-ı Müstakim, 1912 yılında Sebilürreşad adını almış, Eşref Edip ile birlikte başmuharrir olarak Mehmet Akif dergiyi çıkarmaya devam etmiştir. Balkan Savaşları sırasında Müdafaa-i Milliye Cemiyeti'nin tenvir ve irşad faaliyetlerine katılan Mehmet Akif, I. Dünya Savaşı sırasında **Teşkilat-ı Mahsusa** tarafından Berlin'e gönderilmiş, orada İtilaf Devletleri adına savaşırken, Almanlara esir düşmüş Müslüman askerlerin kamplarını ziyaret etmiştir. "Berlin Hatıraları" şiirini bu sırada yazmıştır. Almanya'dan döndükten sonra Teşkilat-ı Mahsusa tarafından Necid'e gönderilmiştir. Buradan dönüşte Medine'ye uğrayarak Hz. Peygamber'in ravzasını ziyaret etmiş, bu seyahati "Necid Çöllerinden Medine'ye" şiirini yazmasına ilham kaynağı olmuştur. 1918 yılı Temmuz ayında Mekke emirinin daveti üzerine Lübnan'a gitmiştir. Ağustos ayında Şeyhülislamlik dairesine bağlı Dar'ül Hikmet'il-İslamiye adlı ilmi ve siyasi kuruluşun başkâtipliğine atanmış, Ocak 1920'de ise aslî üyesi olmuştur.

I. Dünya Savaşı'nın bitiminde **Mondros Ateşkes Antlaşması**'nın imzalanmasının ardından İzmir'in işgal edilmesi ve manda söylemleri üzerine Millî Mücadele'ye katılmaya karar vermiş ve 1920 yılının Ocak ayı sonunda Hasan Basri (Çantay) Bey'in daveti üzerine Balıkesir'e gelmiştir. 23 Ocak 1920'de Zağanos Paşa Camiinde halkı düşmana karşı mücadelede birlik olmaya çağırmıştır. Balıkesir hutbesi İzmir'e Doğru gazetesinde ve Sebilürreşad'da yayımlanmıştır. Balıkesir'den İstanbul'a dönüşünde hükümetin ve İtilaf Devletlerinin baskısı artmıştır. Bu dönemde Sebilürreşad

idarehanesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin İstanbul'daki bağlantı noktalarından biridir. Ankara'nın gönderdiği haber ve talimatlar kurye aracılığıyla dergi idarehanesine getirilerek buradan İstanbul'daki Millî Mücadelecilere ulaştırılmaktadır.

16 Mart 1920'de İstanbul'un işgali sonrası Mehmet Akif İstanbul'da durmak yerine Ankara'ya giderek çalışmak ve milli kuvvetlere destek olmak istemiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın da daveti üzerine oğlu Emin'i yanına alarak **Ali Şükrü Bey** ile birlikte 10 Nisan 1920'de yola çıkmış, zorlu bir yolculuktan sonra 24 Nisan 1920'de Ankara'ya gelmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi bahçesinde **Mustafa Kemal Paşa** ile karşılaşmışlar, Paşa onları beklediğini, tam zamanında geldiklerini, görüşmek için uygun vakitte onları ziyaret edeceğini söylemiştir. Mehmet Akif'in Ankara'ya gelişi büyük sevinçle karşılanmış, **Hâkimiyet-i Milliye** ve Açıksoz gazetelerinde bu habere yer verilmiştir. Sebilürreşad dergisi Ankara'da çıkarılmaya başlanmıştır. Ankara'ya gelişinden kısa bir süre sonra Burdur milletvekilliğinden istifa eden Miralay İsmail Hakkı Bey'in yerine Mustafa Kemal Paşa'nın isteği doğrultusunda aday gösterilen Mehmet Akif, 5 Haziran 1920 tarihinde milletvekili olarak seçilmiştir. Aynı zamanda Biga'dan da milletvekili seçilen Akif, sadece bir yerden milletvekili olabileceği için Burdur milletvekilliğinde karar kılmıştır.

Millî Mücadelenin manevî önderi olan Mehmet Akif, **Kuva-yı Milliye** Hareketinin başarılı olması için verdiği vaazlarla halkın birlik ve beraberlik içerisinde hareket etmesinde etkin rol oynamıştır. Hacı Bayram Camii'nde verdiği vaaz sonrası 3 Mayıs 1920'de Dar'ül Hikmet'il-İslamiye'deki görevine son verilmiştir. Anadolu'nun farklı yerlerinde çıkan iç isyanların bastırılması için halkı bilgilendirmek, Millî Mücadeleye karşı yöneltilen olumsuz propagandayı boşa çıkartmak için teşkil edilen Encümen-i İrşat ve Heyet-i Nasiha'da görev almış, bu amaçla pek çok yere giderek, halka hitaben konuşmalar yapmıştır. Eskişehir, Burdur, Sandıklı, Dinar, Afyon, Antalya, Konya ve Kastamonu'da yaptığı konuşmalarda Millî Mücadelenin önemini anlatmış, halkı bu mücadele etrafında birleşmeye çağırmıştır. Bunlar arasında Kastamonu'da Nasrullah Camii'nde verdiği hutbe Sebilürreşad dergisinde yayımlanmış, cephelere, il idarelerine ve müftülüklere gönderilmiştir. Mehmet Akif Sebülürreşad'ın üç sayısını Kastamonu'da çıkarmıştır.

1920 yılı Eylül ayında Erkân-ı Harbiyye Riyaseti'nin talebi üzerine **Maarif Vekâleti** millî marşın yazılması için harekete geçerek ödüllü bir yarışma düzenlemiştir. Mehmet Akif ödül verilmesi nedeniyle yarışmaya katılmamışsa da yakın arkadaşı Karesi Milletvekili Hasan Basri'nin gayreti ve ödülün de bir hayır kurumuna bağışlanması koşulu ile İstiklal Marşı'nı yazmaya ikna olmuştur. Tacettin Dergâhında yazdığı İstiklal Marşı, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin **12 Mart 1921** tarihli oturumunda milli marş olarak kabul edilmiştir.

Mehmet Akif, Millî Mücadelenin kazanılması ve I. Meclis'in feshedilmesi üzerine Mayıs 1923'te İstanbul'a dönmüştür. Sebilürreşad dergisini Eşref Edip ile birlikte İstanbul'da yayımlamaya devam etmişse de 1925 yılında Sebilürreşad kapatılmıştır. 1923 yılından 1925 yılına kadar son Osmanlı Sadrazamlarından **Sait Halim Paşa**'nın kardeşi Abbas Halim Paşa'nın daveti üzerine Mısır'a gitmiş, kışları orada geçirmiştir. Ekim 1926 yılından Haziran 1936 yılına değin olan dönemde Mısır'da yaşamış, Türkiye'ye hiç gelmemiştir. Mısır'da "el-Câmiatü'l Mısriyye Üniversitesi"nde Türk edebiyatı derslerine girmiştir. Mısır'a gitmeden 1925 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından alınan karar doğrultusunda Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Kur'an mealini yazması için görevlendirilmiştir. Meal üzerinde uzun yıllar çalışıp tamamlamışsa da yayımlanmamıştır. Mısır'da maddî imkânsızlıklar yanında ailevî sıkıntılar nedeniyle zor günler geçiren Mehmet Akif, 1935 yılında karaciğer hastalığının seyrinin kötüleşmesi nedeniyle 17 Haziran 1936'da İstanbul'a dönmüştür. Tedavi görmesine rağmen durumu kötüleşmiş ve 27 Aralık 1936'da İstanbul Beyoğlu'nda Mısır Apartmanı'nda hayatını kaybetmiştir. Edirnekapı Mezarlığı'nda toprağa verilmiştir.

1898 yılında Tophane-i Âmire Veznedarı Emin Bey'in kızı İsmet Hanımla evlenen Mehmet Akif'in, Cemile, Feride, Suad, İbrahim Naim, Emin ve Tahir olmak üzere altı çocuğu olmuştur. Çocuklarından İbrahim Naim bir buçuk yaşında iken hayatını kaybetmiştir. Çok iyi derecede Arapça, Farsça ve Fransızca bilen Mehmet Akif yirmi yaşında Kur'ân-ı Kerîm'i ezberleyerek hafız olmuştur. Musikiye merakı olduğu gibi sporla da ilgilenmiştir. Uzun mesafeleri yorulmadan yürüyen Mehmet Akif, gençlik döneminde güreş yapmıştır. İyi bir yüzücü olmasının yanında ata bindiği, gülle attığı ve kürek çektiği de bilinmektedir.

Millî Şairimiz Mehmet Akif'in şiirlerini topladığı Safahat adlı yedi kitaptan oluşan eseri (Safahat, Süleymaniye Kürsüsünde, Hakkın Sesleri, Fatih Kürsüsünde, Hatıralar, Âsım, Gölgeleler) dışında tefsirleri, vaaz ve hutbeleri, makaleleri, tercümeleri, mektupları bulunmaktadır.

Sevilay ÖZER

KAYNAKÇA

Açıklamalı ve Lügatçeli Mehmet Âkif Külliyyatı, Haz. İsmail Hakkı Şengüler, Cilt 10, Mert Yayıncılık, İstanbul.

CÜNDİOĞLU, Düccane, **Bir Kur'an Şairi**, Kapı Yayınları, İstanbul 2017.

ÇANTAY, Hasan Basri, **Akifnâme**, Erguvan Yayınevi, Ankara 2008.

DÜZDAĞ, M. Ertuğrul, **Mehmet Âkif Hakkında Araştırmalar I**, MÜ İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2014.

ERİŞİRGİL, Mehmet Emin, **İslamcı Bir Şairin Romanı Mehmet Âkif**, Yay. Haz. Aykut Kazancıgil, Cem Alpar, Atlas Yayınları, Ankara 2017.

Eşref Edib, **Mehmet Âkif Hayatı Eserleri ve Yetmiş Muharririn Yazıları**, (Haz. Fahrettin Gün), Beyan Yayınları, İstanbul 2011.

KUNTAY, Mithat Cemal, **Mehmet Akif (Hayatı, Seciyesi, Sanatı)**, Oğlak Yayıncılık, İstanbul 2015.

Mehmet Akif Ersoy, Ed. İsmet Uzun, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2011.

OKAY, M. Orhan, M. Ertuğrul Düzdağ, "Mehmet Âkif Ersoy", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, 28. Cilt, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 2003, s.432-439.

SARIHAN, Zeki, **Mehmet Akif**, Kaynak Yayınları, İstanbul 1996.

ŞEHSÜVAROĞLU, Lütfü, **Mehmet Âkif Belgeleriyle Millî Şairin Portresi**, Ankara 2017.

TANSEL, Fevziye Abdullah, **Mehmet Akif Ersoy (Hayatı ve Eserleri)**, Mehmet Akif Ersoy Fikir ve Sanat Vakfı Yayınları, 1991.

27/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mehmet-akif-ersoy-1873-1936/?pdf=3498> adresinden erişilmiştir